

Biroul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului

REPUBLICA MOLDOVA

**ALEGERI PARLAMENTARE
25 februarie 2001**

RAPORT FINAL

**Varșovia
3 aprilie 2001**

CUPRINS

I.	REZUMAT EXECUTIV	1
II.	INTRODUCERE ȘI RECUNOȘȚINȚĂ	2
III.	CADRU POLITIC	2
IV.	CADRU LEGISLATIV	3
	<i>A. Privire generală</i>	<i>3</i>
	<i>B. Sistemul electoral</i>	<i>3</i>
	<i>C. Dreptul de a alege și de a fi ales</i>	<i>4</i>
V.	FAZA PRE-ELECTORALĂ	5
	<i>A. Gestionarea scrutinului</i>	<i>5</i>
	<i>B. Înregistrarea candidaților, partidelor și blocurilor</i>	<i>5</i>
	<i>C. Plângeri și contestații</i>	<i>6</i>
	<i>D. Înregistrarea alegătorilor</i>	<i>6</i>
	<i>E. Mass-media în scrutin</i>	<i>7</i>
	<i>F. Campania electorală</i>	<i>8</i>
	<i>G. Transnistria</i>	<i>11</i>
VI.	ZIUA ALEGERILOR	12
	<i>A. Evaluare generală</i>	<i>12</i>
	<i>B. Numărarea voturilor</i>	<i>12</i>
VII.	REZULTATE FINALE	13
VIII.	RECOMANDĂRI	13
ANEXA 1	MASS-MEDIA ȘI REZULTATELE MONITORIZĂRII	15
ANEXA 2	REPREZENTAREA FEMEILOR PE LISTELE CANDIDAȚILOR	17
ANEXA 3	NUMĂRUL FEMEILOR ALESE ÎN PARLAMENT	18

REPUBLICA MOLDOVA
ALEGERI PARLAMENTARE
25 februarie 2001

Misiunea de Observare a Alegerilor OSCE/BIDDO
Raport Final¹

I. REZUMAT EXECUTIV

Scrutinul parlamentar din 25 februarie 2001 a corespuns standardelor internaționale cu privire la alegeri democratice, consolidând o orientare evidențiată pe parcursul scrutinelor anterioare. Acest scrutin parlamentar, al treilea de la obținerea independenței în 1991, s-a desfășurat în conformitate cu angajamentele OSCE cu privire la alegeri democratice, consfințite în documentul adoptat la Copenhaga în 1990 și în cadrul respectării obligațiilor Republicii Moldova în calitate de membru al Consiliului Europei.

Codul Electoral al Republicii Moldova prevede un cadru adecvat pentru intrarea pe arena politică a partidelor politice și a blocurilor electorale în bază de egalitate. Comisia Electorală Centrală (CEC) a implementat eficient legislația electorală, îndeplinindu-și funcțiile în mod imparțial și transparent, organizat și la timp.

Procesul electoral poate fi ameliorat în continuare prin soluționarea unor deficiențe cum ar fi inexactitatea și caracterul incomplet al listelor alegătorilor, prevederile Codului Electoral cu privire la mass-media excesiv de restrictive și necesitatea unor prevederi mai clare cu privire la statutul concurenților care exercită funcții publice.

Perioada pre-electorală s-a caracterizat în mare măsură printr-o campanie nu prea activă, deși mulți dintre candidați și partide au întreprins atacuri negative în adresa oponentilor. Mass-media de stat - TV Moldova și Radio Moldova și-au îndeplinit angajamentele de posturi publice, respectând cu strictețe prevederile Codului Electoral cu privire la activitatea mass-mediei în cadrul campaniei electorale.

Misiunea de Observare a Alegerilor OSCE/BIDDO a examinat participarea minorităților naționale și a femeilor în cadrul acestui scrutin, constatând că autoritățile în general dau dovadă de interes față de participarea minorităților naționale în viața publică. Totuși, în pofida progresului din ultimii ani, femeile rămân a fi reprezentate insuficient la nivel național și local.

În ziua alegerilor, procesul de votare și numărare a voturilor s-a desfășurat în mod profesional și în conformitate cu legislația. Numărarea voturilor s-a desfășurat în mod transparent. Participarea unui număr mare de alegători a indicat încrederea în procesul democratic.

Guvernul Republicii Moldova nu exercită controlul *de facto* asupra regiunii Transnistriei. Scrutinul parlamentar nu s-au putut desfășura în Transnistria din cauza lipsei de cooperare din

1 Acest raport este disponibil și în limba moldovenească, însă doar versiunea engleză este documentul oficial.

partea autorităților transnistrene. Asemănător alegerilor anterioare din 1994, 1996 și 1998, pe malul drept al râului Nistru, aflat sub conducerea guvernului, au fost constituite un număr redus de secții de votare, astfel persoanele care domiciliază în Transnistria au fost invitate să voteze traversând râul. Votarea la aceste secții s-a desfășurat în mod corespunzător. Totuși, doar un procent foarte redus al cetățenilor moldoveni care locuiesc în Transnistria au reușit să-și exercite dreptul de vot.

OSCE/BIDDO, Adunarea Parlamentară OSCE și Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei sunt dispuse să continue dialogul cu autoritățile și societatea civilă din Moldova, în efortul lor de soluționare a problemelor care rezultă din acest scrutin parlamentar.

II. INTRODUCERE ȘI RECUNOȘTIȚĂ

În baza invitației Ministerului Afacerilor Externe a Republicii Moldova, Biroul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (BIDDO) al Organizației de Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) a constituit Misiunea de Observare a Alegerilor la 26 ianuarie 2001. Ambasadorul Charles Magee (USA) a fost numit în calitate de Șef al Misiunii de Observare a Alegerilor OSCE/BIDDO. Dr. Kimmo Kiljunen din partea Adunării Parlamentare a OSCE (OSCE PA) a fost numit în calitate de Coordonator Special pentru conducerea observării pe termen scurt de către Președintele în Exercițiu al OSCE.

Acest raport reprezintă constatările elaborate de 17 experți internaționali și observatori pe termen lung dislocați în întreaga țară și 140 de observatori pe termen scurt din 31 de state participante la OSCE, inclusiv 37 de parlamentari și personalul Adunării Parlamentare a OSCE, reprezentanți ai misiunilor diplomatice din Chișinău și din partea organizațiilor guvernamentale și non-guvernamentale. Adicional, o delegație compusă din opt parlamentari din partea Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, condusă de dl. Bjorn von der Esch, a observat procesul votării. În ziua alegerilor, observatorii au vizitat 778 secții de votare din 1,963. La 26 februarie 2001, OSCE/BIDDO, AP OSCE, și delegația APCE, constituite în Misiunea Internațională de Observare a Alegerilor (MIOA), au prezentat o declarație comună cu privire la constatările și concluziile preliminare.

OSCE/BIDDO dorește să-și exprime recunoștința Ministerului Afacerilor Externe, Comisiei Electorale Centrale și altor autorități naționale și locale din Republica Moldova pentru asistența și cooperarea acordată pe parcursul activității de observare.

III. CADRU POLITIC

Scrutinul parlamentar din 25 februarie este al treilea de acest fel de la obținerea independenței în 1991. Ca și în februarie 1994 acestea au fost alegeri anticipate, astfel doar alegerile din martie 1998 s-au petrecut conform datei programate. În cadrul scrutinelor anterioare, rezultatele alegerilor au fost acceptate iar schimbarea de putere s-a petrecut calm.

Reacționând la încercarea Președintelui Petru Lucinschi de a transforma Moldova într-o republică prezidențială, la 5 iulie 2000 Parlamentul a votat cu o majoritate copleșitoare modificarea, conform căreia în viitor Președintele va fi ales de însuși Parlament. În același timp, au fost reduse prerogativele Președintelui, în schimb fiind consolidate cele ale Guvernului și Parlamentului.

În lunile care au urmat, Parlamentul nu a reușit să aleagă Președintele cu majoritatea necesară de trei cincimi, adică cu 61 de voturi. În cadrul celei de-a doua încercări liderului Partidului Comunist, Voronin nu i-au ajuns doar două voturi, acumulând 59 de voturi. În sfârșit, la 31 decembrie 2000, Președintele Lucinschi a semnat un decret de dizolvare a Parlamentului în conformitate cu articolul 78 al Constituției și a stabilit data de 25 februarie pentru desfășurarea alegerilor anticipate. Una din primele sarcini ale Parlamentului nou ales va consta în alegerea Președintelui țării.

În pofida unor semne economice pozitive, alegerile din februarie s-au desfășurat într-o atmosferă caracterizată prin dificultăți și afirmații referitoare la corupția de proporții mari. A crescut neîncrederea față de politicienii care nu au reușit să soluționeze problemele fundamentale de combatere a sărăciei, șomajului și a condițiilor dificile de trai. Totuși, în pofida acestei lipse de încredere, aproximativ 67.52 procente din alegătorii înregistrați au participat la alegeri. Alegătorii au trebuit să aleagă din 27 de concurenți electorali reprezentând întregul spectru politic – 12 partide politice, cinci blocuri electorale cuprinzând încă 14 partide și 10 candidați independenți. Principalii participanți au fost: Partidul Comunist, “Alianța Braghiș”, Partidul Popular Creștin Democrat, Partidul Renașterii și Concilierii și Partidul Democrat.

IV. CADRU LEGISLATIV

A. PRIVIRE GENERALĂ

Constituția Republicii Moldova adoptată în 1994 și modificată în 1995, stabilește o democrație parlamentară pluripartită, inclusiv principiul separării puterii legislative, executive și judiciare. Parlamentul este organul reprezentativ suprem și unica autoritate legislativă, cuprinzând 101 membri aleși pentru un termen de patru ani.

Suplimentar Constituției, alegerile parlamentare sunt reglementate în principal de Codul Electoral din 1997, modificat în 1999 și 2000; Legea cu privire la Partidele Politice adoptată și modificată în 2000; Legea Audiovizualului adoptată în 1995; Codul Contravențiilor Administrative în vigoare din 1995; și diverse regulamente și instrucțiuni emise de CEC.

Drept urmare a recomandărilor elaborate de OSCE/BIDDO după scrutinul parlamentar din 1998, Codul Electoral reglementează cuprinzător desfășurarea alegerilor locale și parlamentare la fel și a referendumurilor naționale și locale, asigurând o administrare electorală consecventă, cu aranjamente administrative și tehnice similare pentru toate categoriile de alegeri.

B. SISTEMUL ELECTORAL

Codul Electoral prevede un sistem pur-proporțional aplicând metoda d'Hondt pentru împărțirea locurilor în cadrul unei circumscripții unice multi-mandate. Același sistem este aplicat pentru alegerile parlamentare și locale. Partidele politice, blocurile electorale și candidații independenți pot concura în cadrul scrutinelor. Modificările recente ale Codului Electoral au sporit pe de o parte pragul de reprezentare pentru partide și blocuri electorale de la patru la șase procente din voturile valabil exprimate, iar pe de altă parte l-au diminuat pentru candidații independenți de la patru la trei procente.

Deși acest aspect nu este reglementat de standardele internaționale, pragul de reprezentare de șase procente pentru partide și blocuri electorale pare a fi mare. Nu este clar dacă acest lucru va contribui la formarea unui cadru politic mai stabil descurajând partidele mici sau determinându-le să formeze coaliții. Astfel, doar trei partide politice au reușit să depășească pragul de reprezentare. În același timp, acest sistem permite creșterea numărului de voturi nereprezentate în Parlament – în cazul scrutinului prezent, aproximativ 30 de procente. Pe lângă aceasta, în baza sistemului unei circumscripții electorale naționale candidații independenți au puține șanse de a depăși pragul electoral de trei procente.

Lipsa reprezentării geografice și naționale a minorităților reprezintă o altă deficiență a sistemului prezent. În 1998 OSCE/BIDDO a recomandat revizuirea sistemului electoral în scopul asigurării unei reprezentări mai obiective a minorităților amplasate regional. De atunci, creșterea pragului de reprezentare a diminuat și mai mult șansele reprezentării în Parlament a partidelor regionale sau a minorităților naționale.

Pe lângă aceasta, modificarea din 1999 a Legii cu privire la partidele politice a dus la alte dificultăți pentru reprezentarea regională. Partidele politice sau organizațiile socio-politice sunt obligate să ateste cel puțin 5,000 de membri domiciliați în cel puțin șase din cele 12 județe ale țării, cu cel puțin 600 de membri din fiecare județ. În consecință, partidele formate pe bază de apartenență etnică, reprezentând interesele unui grup concentrat local, spre exemplu minoritatea din Găgăuzia, nu au putut fi înregistrate datorită faptului că nu au reușit să acumuleze sprijinul necesar în afara propriei regiuni. Astfel, partidul găgăuzilor nu a putut participa în scrutin. În plângerile lor, reprezentanții autorităților găgăuze au indicat că legislația în vigoare nu acordă suficiente posibilități pentru ca populația găgăuză să-și aleagă propriii reprezentanți. Autoritățile în cauză au amenințat cu boicotarea alegerilor din 25 februarie în cazul în care această problemă nu va fi soluționată. În sfârșit, această acțiune nu a avut loc din cauza lipsei de sprijin din partea populației găgăuze.

Există o categorie de sisteme electorale care pot asigura o reprezentare adecvată geografică și a minorităților. De exemplu, reprezentarea minorităților poate fi garantată prin eliminarea pragului de reprezentare pentru partidele care reprezintă grupuri minoritare (Germania) sau prin aplicarea sistemului proporțional cu mai multe circumscripții cu constituirea unor circumscripții speciale pentru reflectarea specificului etnic sau de altă natură (Belgia). O altă soluție constă în rezervarea unui număr concret de locuri în Parlament pentru reprezentanții minorităților (Grecia, România, Ungaria). O altă alternativă ar consta în stabilirea unui sistem mixt de circumscripții pentru mandate unice într-o singură circumscripție națională. Există și alte opțiuni electorale care de asemenea pot fi aplicate pentru asigurarea reprezentării minorităților.²

C. DREPTUL DE A ALEGE ȘI DE A FI ALES

Dreptul de a alege îl au cetățenii care au împlinit, inclusiv în ziua alegerilor, cel puțin 18 ani, cu excepția unor categorii speciale: persoanele declarate incapabile sau private de drepturi electorale și persoanele condamnate la privațiune de libertate. De asemenea, dreptul de a alege este acordat și cetățenilor moldoveni care locuiesc peste hotare. În pofida emigrării masive a

² Pentru discuții suplimentare la acest capitol, vezi Îndrumarul de Sprijinire a Participării Minorităților Naționale în Procesul Electoral, Varșovia, ianuarie 2001.

cetățenilor moldoveni din ultimii ani, estimată de unii observatori la câteva sute de mii, la scrutinul din 25 februarie peste hotarele țării au participat doar 3,782 alegători.

Fiecare cetățean al Republicii Moldova are dreptul de vot și dacă domiciliază permanent pe teritoriul țării are dreptul de a fi ales în calitate de deputat în Parlament. Militarii în termen și persoanele cu antecedente penale nestinse nu au dreptul de a candida.

FAZA PRE-ELECTORALĂ

A. GESTIONAREA SCRUTINULUI

Codul Electoral prevede un sistem de administrare a alegerilor compus din trei verigi: Comisia Electorală Centrală, Consilii Electorale de Circumscripție (DEC) și birouri electorale ale secțiilor de votare. Membrii comisiilor electorale de toate nivelurile sunt apolitici; funcționarii nu pot fi membri ai partidelor politice care participă la scrutin și nu au dreptul de a se antrena în activități politice. Codul Electoral stipulează că oficialitățile electorale trebuie să se abțină de la exprimarea opiniilor pro sau contra față de candidați. Adicional, toți concurenții electorali pot fi reprezentanți în comisiile electorale de toate nivelurile de către un membru-reprezentant cu drept de vot consultativ.³

CEC, constituită în 1997 pentru un termen de șase ani, este un organ profesional cu o experiență substanțială, care a gestionat desfășurarea alegerilor parlamentare din 1998 și a alegerilor locale din 1999. Cei nouă membri ai Comisiei sunt desemnați în număr proporțional de către Președinte, Parlament și Consiliul Superior al Magistraturii. Președintele, Vice-Președintele și Secretarul activează permanent. Membrii Comisiei pot fi realeși dar numai pentru două mandate consecutive. Comisia și-a exercitat funcțiile cu imparțialitate, transparență, organizare și la timp și a aplicat eficient legislația electorală.

Consiliile și birourile electorale sunt organe temporare care se constituie înainte de scrutin și își încheie activitatea după publicarea rezultatelor finale. Consiliile electorale de circumscripție se constituie din șapte-unsprezece membri care sunt numiți de CEC, dintre care trei trebuie să fie judecători, iar ceilalți trei – juriști. Birourile electorale ale secțiilor de votare se constituie din cinci-unsprezece membri, desemnați de consiliul local și numiți de consiliul electoral de circumscripție respectiv. În unele cazuri, birourile electorale ale secțiilor de votare numite de consiliile locale au fost dominate de un singur partid politic și nu au menținut imparțialitatea.

Responsabilitățile și competența tuturor organelor electorale și raportul lor cu alte organe guvernamentale și executive sunt bine definite, iar deciziile sunt luate cu o majoritate absolută.

B. ÎNREGISTRAREA CANDIDAȚILOR, PARTIDELOR ȘI BLOCURILOR

Prevederile normative cu privire la înregistrarea candidaților electorali sunt simple și clare. Partidele politice înregistrate de Ministerul Justiției și blocurile electorale alcătuite de partidele politice pot elabora listele candidaților. Adicional, cetățenii își pot înainta candidatura în calitate de candidați independenți și trebuie să colecteze un număr de 2,000 de semnături pentru susținerea propriei candidaturi. Totuși, Codul Electoral nu indică nici o procedură concretă

³ Membrii ordinari ai comisiilor electorale au dreptul de vot deliberativ.

pentru verificarea semnăturilor de pe listele de subscripție. Înregistrarea candidaților s-a desfășurat în mod imparțial, cuprinzător și la timp. Un singur candidat nu a fost înregistrat în urma constatării de către CEC a nevalabilității unui număr considerabil de semnături ale susținătorilor.

PLÂNGERI ȘI CONTESTAȚII

Deciziile birourilor electorale ale secțiilor de votare și ale consiliilor electorale de circumscripție pot fi contestate în organul electoral ierarhic superior sau în judecătoria de sector sau tribunalul respectiv. Deciziile CEC pot fi contestate doar la Curtea de Apel.

Spre deosebire de alte cauze administrative, termenele de soluționare a litigiilor electorale sunt mai restrânse. Astfel, atacarea deciziilor se efectuează într-un termen de trei zile. Hotărârile trebuie adoptate într-un termen de cinci zile de la depunerea contestației de atacare a deciziei CEC, iar la nivel inferior într-un termen de trei zile, dar nu mai târziu de ziua alegerilor. Termene similare se aplică și contestațiilor depuse după alegeri, astfel permițând examinarea lor înainte de validarea rezultatelor alegerilor de către Curtea Constituțională.

În cadrul scrutinului din 2001 au fost depuse doar câteva contestații. Acestea au fost examinate eficient și în cadrul termenelor prevăzute de legislație. În scopul pregătirii pentru soluționarea acestor contestații, Curtea Supremă a organizat cursuri de instruire pentru toți judecătorii respectivi, atenționând asupra aspectelor de procedură a contestațiilor electorale.

CEC dispune de un număr limitat de sancțiuni aplicabile în caz de comitere a încălcărilor electorale. Unica sancțiune aplicabilă în cazul încălcării prevederilor Codului Electoral constă în anularea înregistrării candidatului. Curtea de Apel este unica autoritate care poate aplica o astfel de sancțiune severă în baza solicitării din partea CEC. Totuși, Legea Audiovizualului acordă Consiliului Coordonator al Audiovizualului (CCA) posibilitatea aplicării unui număr de sancțiuni contra mass-mediei, inclusiv avertizări, amendă și suspendarea sau retragerea licenței de emisie. Astfel, CCA a revocat licența de emisie a canalului privat de televiziune TV Catalan, cazul fiind menționat la secțiunea cu privire la Monitorizarea Mass-Mediei.

D. ÎNREGISTRAREA ALEGĂTORILOR

Gradul de exactitate și plenitudine a listelor alegătorilor a constituit un subiect de îngrijorare în cadrul alegerilor precedente desfășurate în Moldova. Deși s-au întreprins unele măsuri pentru ameliorarea exactității listelor, în majoritatea cazurilor observatorii au menționat ameliorări minore sau deloc. Planul de elaborare a registrelor computerizate de evidență a cetățenilor în baza noilor buletine de identitate nu s-a materializat. Majoritatea primăriilor pur și simplu au utilizat listele alegătorilor din alegerile precedente, încercând să le actualizeze prin vizitarea caselor alegătorilor din cadrul secțiilor de votare. CEC a hotărât că alegătorii care nu au domiciliat în Moldova în ultimele șase luni ar trebui excluși din liste. Aceste măsuri au dat rezultate relativ minore. Numărul total de alegători care a fost înregistrat pe listele alegătorilor s-a redus cu aproximativ 55,000 de persoane în comparație cu cifra din 1999. În ziua alegerilor, 107,301 alegători din 2,379,491 de alegători înregistrați au fost incluși în listele suplimentare de alegători; această cifră mare indică cu certitudine că este nevoie de mult lucru pentru a ameliora listele existente.

Codul Electoral prevede dreptul alegătorului de a lua cunoștință de lista alegătorilor și de a solicita rectificarea ei dacă este necesar. Totuși, Codul Electoral nu reglementează procedura de corectare a erorilor sau omisiunilor. Instrucțiunile adoptate de CEC au remediat această situație, totuși solicitările de includere, excludere sau corectare pot fi făcute personal numai cu 15 zile înainte de ziua alegerilor.

E. MASS-MEDIA ÎN SCRUTIN

1. Cadrul mass-mediei

În general, locuitorii Moldovei dispun de un acces limitat la informație prin intermediul mass-mediei. Locuitorii orașului Chișinău beneficiază de un nivel de trai mai bun și de un acces mai larg la mass-media. Moldova este o țară relativ săracă, astfel încât televizoarele și chiar radiourile pot fi considerate obiecte de lux. Pentru unii, chiar și ziarele sunt prea scumpe. Deseori, stațiile de televiziune și radio nu dispun de o putere suficientă pentru a difuza semnale clare pe întreg teritoriul țării. Defectarea echipamentului este un lucru obișnuit. Mai mult ca atât, regiuni semnificative ale țării nu sunt asigurate eficient cu electricitate. În special, regiunile din nord - Soroca și Edineț au suferit din cauza deconectărilor de la electricitate aproape zilnic în perioada campaniei electorale.

2. Cadru Legislativ

Libertatea opiniei și exprimării este garantată de articolul 32 al Constituției. Activitatea mass-mediei în Moldova este reglementată de legislație în mod cuprinzător, cele mai importante legi fiind – Legea Presei și Legea Audiovizualului.

Activitatea mass-mediei în campaniile electorale este reglementată de Codul Electoral și regulamentele suplimentare adoptate de CEC. După campania electorală din 1998 care s-a caracterizat prin relatări dezechilibrate, prevederile Codului Electoral care reglementează activitatea mass-mediei au fost modificate în repetate rânduri. Deși bine-intenționat articolul 47 în versiunea modificată, alături de regulamentele adoptate de CEC și Consiliul Coordonator al Audiovizualului, este inutil de restrictiv. În special mass-media electronică privată dispune de posibilități foarte reduse în vederea relatării despre campania electorală și difuzării comentariilor analitice. Majoritatea contestațiilor depuse la CEC au inclus pretenții cu privire la depășirea de către candidați a timpului de emisie acordat.

3. Monitorizarea mass-mediei

Misiunea de Observare a Alegerilor a efectuat monitorizarea canalelor de televiziune și organelor de presă în perioada 26 ianuarie – 1 martie. Canalele de televiziune monitorizate au inclus TVM (Televiziunea Națională a Moldovei) și canalele private ORT Moldova, PRO TV, NIT, TVC 21 și TV Catalan. Au fost monitorizate următoarele ziare: *Flux*, *Komsomolskaia Pravda*, *Moldova Suverană*, *Nezavisimaia Moldova*, și săptămânalele *Jurnalul de Chișinău* și *Ekonomicheskoie Obozrenie*. MOA a analizat ocazional și ziarele locale. Elementele principale monitorizate au fost următoarele: timpul și spațiul acordat personalităților-cheie electorale, felul în care au fost descrise aceste personalități, analiza chestiunilor tratate de noutățile electorale și apariția relatărilor incorecte sau neechitabile.

În cadrul campaniei, mass-media de stat TV Moldova (TVM) și Radio Moldova⁴ au respectat cu strictețe prevederile Codului Electoral și regulamentele CEC cu privire la activitatea mass-mediei în cadrul campaniilor electorale și au furnizat electoratului informație nepărtinitoare despre concurenții electorali. TVM cu prudență a prezentat doar informație generală pentru educarea electoratului și relatări de la ședințele CEC. De exemplu, în programele principale de noutăți 95 de procente din toată informația electorală a vizat CEC și activitatea sa. Televiziunea de stat de asemenea a invitat membrii CEC să participe la edițiile speciale ale programelor analitice despre educarea electoratului și procesul alegerilor. Pe parcursul ultimelor zile ale campaniei, TVM a difuzat trei discuții la masa rotundă la care au fost invitați toți concurenții electorali.

Majoritatea posturilor private au favorizat anumiți candidați. De exemplu, ORT Moldova l-a sprijinit evident pe Primul Ministru Braghiș și Alianța sa. Acest canal practic nu a relatat nimic despre alți concurenți în cadrul principalelor programe informative. Pe parcursul ultimei săptămâni a campaniei, eforturile canalului ORT de a promova “Alianța Braghiș” au ajuns la apogeu. În afară de depășirea timpului acordat pentru publicitate în favoarea Primului Ministru, canalul de asemenea a difuzat câțva filme documentare care l-au zugrăvit pe Braghiș într-o lumină deosebit de pozitivă.

PRO TV a evitat prezentarea spoturilor publicitare în cadrul noutăților, cu excepția reportajelor scurte despre alegerile care se apropie, însă fără a arăta concurenții electorali. Cu puțin timp înaintea alegerilor, PRO TV a difuzat o serie de spoturi electorale pentru a încuraja participarea la scrutin.

Spre sfârșitul campaniei, televiziunea Catalan a încălcat în mod evident Codul Electoral prin depășirea timpului legal acordat Partidului Național Liberal. În rezultat, în baza sancțiunii severe aplicată de Consiliul Coordonator al Audiovizualului - organul de monitorizare al mas-media, licența acestui post de televiziune a fost retrasă. Totuși, această hotărâre nu a fost executată decât după ziua alegerilor, ceea ce a permis televiziunii “Catalan” reluarea difuzării pe parcursul ultimelor zile ale campaniei. Pe parcursul acestor zile, postul a difuzat în mod deschis doar publicitate electorală în favoarea Partidului Național Liberal. În ultima zi a campaniei electorale, timpul total acordat spoturilor publicitare difuzate pe postul TV Catalan pentru acest partid a fost de 86 minute în loc de 2 minute acordate legal.

Presă a prezentat în mare măsură programele electorale ale partidelor. Majoritatea ziarelor au sprijinit deschis anumite partide politice și au activat în calitate de adepți ai partidelor. De exemplu, ziarele *Moldova Suverană* și *Nezavisimaia Moldova*⁵ au publicat articole în favoarea Guvernului Braghiș și l-au prezentat pe Primul Ministru într-o lumină deosebit de favorabilă. Totuși, ziarul *Flux* cu cel mai mare tiraj de limbă română a favorizat Partidul Popular Creștin Democrat și în același timp prezentând celelalte partide într-o imagine negativă. A fost greu de găsit presă cu adevărat independentă care să furnizeze informații cuprinzătoare și obiective, astfel doar săptămânalul *Jurnalul de Chișinău* a fost unicul care a întreprins eforturi lăudabile.

⁴ Radio Moldova s-a aflat sub monitorizarea Institutului European pentru Media (EIM), organizație non-guvernamentală specializată pe mass-media cu sediul la Dusseldorf (Germania).

⁵ *Moldova Suverană* și *Nezavisimaia Moldova* anterior au fost finanțate de Guvernul Republicii Moldova și în general sunt considerate drept fiind ziare guvernamentale. În ultimii ani, nici una din publicații nu a primit finanțare din bugetul de stat. Astfel, CEC a permis ambelor ziare să publice publicitate electorală contra plată în cadrul campaniei electorale.

F. CAMPANIA ELECTORALĂ

1. Cadru legislativ

Campania electorală și alegerile s-au desfășurat într-un cadru legislativ care corespunde standardelor recunoscute pe plan internațional. Constituția garantează drepturile fundamentale, iar Codul Electoral reglementează desfășurarea alegerilor democratice în baza standardelor formulate în Documentul OSCE adoptat la Copenhaga.

2. Caracterul general al campaniei

În condițiile resurselor financiare limitate, campania electorală s-a desfășurat nu prea activ și nu a trezit interesul larg al publicului. Candidații au favorizat agitația electorală din-ușă-în-ușă și întâlnirile publice cu electoratul. Spre deosebire de alegerile precedente, limbajul provocator a lipsit în mare măsură, iar incidente violente nu au fost raportate. Totuși, campania propriu-zisă a fost dominată de acuzații și agitație negativă contra celorlalți candidați, inclusiv de cazuri minore de “campanie neagră”. Partidul Popular Creștin Democrat a publicat “Cartea Neagră a Corupției”, acuzând liderii unor partide de desfășurarea unor activități ilicite. Totuși, nu au fost prezentate dovezi substanțiale. Este regretabil faptul că în cadrul campaniei electorale aproape toți concurenții electorali și-au concentrat eforturile asupra atacurilor reciproce, în loc să atragă atenție propriilor programe electorale.

De asemenea, perioada electorală s-a caracterizat prin incriminări la adresa oficialităților statului referitor la utilizarea abuzivă în scopuri de agitație a localurilor birourilor și a altor facilități de serviciu. Acuzările s-au referit inclusiv la Primul Ministru și alți miniștri ai Guvernului, dar și la judecători și autoritățile publice ierarhic inferioare. Spre deosebire de alegerile din 1998, Codul Electoral nu mai prevede obligațiunea candidaților care dețin funcții publice să-și suspende activitatea pe perioada campaniei electorale. Codul Electoral permite candidatului să plece în concediu pe cont propriu cu menținerea salariului pe perioada campaniei electorale. Observatorii au informat că unii candidați au primit concedii pe cont propriu, dar au continuat să folosească birourile și alte facilități acordate în virtutea funcției exercitate.

3. Participarea minorităților naționale

În conformitate cu recensământul din 1989,⁶ minoritățile naționale și anume ucrainenii, rușii, romii, bulgarii și găgăuzii reprezintă aproximativ 30 de procente din populația Moldovei de pe malul drept la râului Nistru și aproximativ 35 de procente din populația întregii țări, inclusiv regiunea Transnistriei. Ucrainenii sunt concentrați în județele de nord unde reprezintă aproximativ 10-25 procente din populație. Rușii locuiesc predominant în orașele mai mari, iar găgăuzii și bulgarii locuiesc în așezări compacte în sudul Moldovei. Deși Republica Moldova a demonstrat o practică pozitivă referitor la participarea acestor cetățeni în procesul electoral, minoritățile rămân a fi reprezentate insuficient în instituțiile publice.

⁶ În Republica Moldova nu s-a desfășurat nici un recensământ după 1989, iar noile pașapoarte și buletine de identitate nu conțin informație cu privire la identitatea etnică a purtătorului. Astfel, nu există informație actualizată cu privire la minoritățile naționale.

În 1994 și 1998 toate minoritățile naționale principale, cu excepția romilor au fost reprezentate în Parlament, deși doar bulgarii și găgăuzii au reușit să fie reprezentați proporțional. În 2001, unele partide au depus eforturi sporite pentru a reflecta structura populației pe listele lor. Două dintre minoritățile naționale sunt reprezentate în Parlament, în rezultat, numărul deputaților care nu sunt moldoveni a crescut de la 16% în 1998 la 30% în 2001. Deși șase găgăuzi și doi bulgari au devenit deputați în noul Parlament, doar unul singur este din UTA Găgăuzia și nici unul din județul dominat de bulgari - Taraclia. Ținând cont de caracterul multi-etnic al Republicii Moldova, în continuare este necesară analizarea problemei reprezentării mai eficiente a minorităților naționale în Parlament.⁷

O altă problemă pertinentă a constituit folosirea limbilor minorităților. În Moldova, limba rusă funcționează în calitate de limbă de comunicare inter-etnică și este folosită pe larg nu numai de ruși dar și de alte minorități. În conformitate cu Legea cu privire la funcționarea limbilor, fiecare cetățean al Republicii Moldova are dreptul să se adreseze oficialităților publice în limba de stat sau în limba rusă. Articolul 48 (6) al Codului Electoral stabilește că buletinele de vot trebuie să respecte prevederile Legii cu privire la funcționarea limbilor. Astfel, 30 de procente din buletinele de vot au fost tipărite în limba rusă. Documentele oficiale cu referință directă la procesul electoral (listele alegătorilor, listele suplimentare, listele de subscripție) de asemenea au fost editate în două limbi. Totuși, doar unele decizii ale Comisiei Electorale Centrale au fost traduse în limba rusă și nu toate instrucțiunile cu privire la birourile electorale ale secțiilor de votare au fost disponibile în limba rusă. Totuși, prin punerea la dispoziție a buletinelor de vot și a documentelor electorale în limba rusă a fost asigurat accesul la informație facilitând participarea minorităților la procesul electoral.

În general, campania electorală s-a desfășurat în limbile moldovenească și rusă, acordând tuturor alegătorilor posibilitatea de a fi la curent cu evenimentele electorale. Pe parcursul campaniei nu s-au înregistrat plângeri cu privire la discriminarea minorităților naționale.

4. Participarea femeilor

Legea cu privire la partidele politice stabilește că partidele și organizațiile socio-politice sunt obligate să promoveze principiul egalității dintre femei și bărbați în organele decizionale de toate nivelurile. Inițiativa din 1997 de a introduce în Codul Electoral o prevedere care ar stabili o cotă minimă necesară de 30 procente de femei pe listele candidaților nu a avut succes.

Reprezentarea politică a femeilor a înregistrat unele evoluții față de alegerile din 1998, când femeile au acumulat nouă locuri în Parlamentul de 101 de deputați. Scrutinul din 2001 a demonstrat unele ameliorări, cu un număr total de zece femei alese în Parlament.⁸ Femeile au fost bine reprezentate în majoritatea comisiilor electorale. Majoritatea secretarilor birourilor electorale ale secțiilor de votare au fost femei, pe când majoritatea președinților consiliilor au fost bărbați. Femeile au fost bine reprezentate și la nivelul consiliilor electorale de circumscripție. Totuși, din nouă membri ai Comisiei Electorale Centrale doar unul este femeie.

⁷ Vezi Îndrumarul BIDDO pentru Sprijinirea Participării Minorităților Naționale în Procesul Electoral, Varșovia, ianuarie 2001.

⁸ Vezi Anexa 3.

Partidele politice principale au vizat într-o oarecare măsură problema egalității genurilor. Totuși, listele candidaților pentru alegerile prezente nu a reflectat scopul propus de a spori numărul femeilor în Parlament. Pe listele actuale aproximativ 18 procente din candidați au fost femei, iar majoritatea primelor locurilor au aparținut bărbaților.⁹

Din zece candidați independenți doar unul a fost femeie. O femeie a fost numită în calitate de prefect de județ (unitate administrativă), și un ministru din cadrul Guvernului Braghiș a fost femeie – Ministrul Justiției. Reprezentarea politică a femeilor a înregistrat unele progrese la nivel local, acumulând posturi mai influente în ultimii câțiva ani, cu un număr crescând de primari. În general însă femeile rămân a fi reprezentate insuficient la nivel național și local.

G. TRANSNISTRIA

Guvernul Republicii Moldova nu exercită controlul *de facto* asupra regiunii Transnistriei. Alegerile nu s-au putut desfășura în Transnistria din cauza lipsei de cooperare din partea autorităților transnistrene. Pe listele partidelor a apărut foarte puțini candidați din Transnistria, iar campania electorală aici nu s-a desfășurat. În pofida accesului adecvat la informația difuzată, în rezultat, doar un număr foarte redus de cetățeni moldoveni care locuiesc în Transnistria și-au exercitat dreptul de vot. Asemănător alegerilor anterioare din 1994, 1996 și 1998 un număr redus de secții de votare speciale – opt în cazul de față - au fost constituite pe malul drept, astfel persoanele care domiciliază în Transnistria au fost invitate să voteze traversând râul.

CEC a încercat să convingă autoritățile transnistrene să permită deschiderea secțiilor de votare în enclavă. Însă aceste autorități au refuzat, întemeindu-și acțiunile prin declarația că “Transnistria este acum un stat independent”, adăugind că nu vor împiedica locuitorii care doresc să participe la alegeri. Totuși, s-au raportat cazuri indicând că autoritățile transnistrene au descurajat participarea la scrutin anterior zilei alegerilor.

Conform CEC-ului aproximativ 180,000 de cetățeni moldoveni locuiesc în Transnistria, inclusiv peste 80,000 de alegători înregistrați. Totuși, la 31 ianuarie 2001, în conformitate cu Legea cu privire la cetățenie, CEC a hotărât că fiecare alegător din regiunea Transnistriei care atestă că a domiciliat în Moldova anterior datei de 23 iunie 1990, data când a fost declarată suveranitatea Moldovei, are dreptul de vot. În cadrul alegerilor locale din 2000 din Transnistria au fost înregistrați peste 400,000 de alegători.

În cadrul alegerilor prezidențiale din 1996 au votat puțin peste 9,000 de persoane, pe când în alegerile parlamentare din 1998 au reușit să participe doar 3,738 persoane. În februarie 2001, 4,265 persoane și-au exprimat votul la cele opt secții de votare speciale care au fost constituite pe teritoriul care se află sub controlul guvernului.

Observatorii internaționali au acordat o atenție deosebită punctelor de trecere a râului și secțiilor speciale de votare pentru electoratul transnistrean. În ziua alegerilor, votarea la aceste secții s-a desfășurat în mod corespunzător. Un număr de autobuse speciale au transportat transnistrenii la secțiile de votare. Totuși, aceste autobuse nu au circulat în toate satele de pe malul stâng iar informația acordată de autoritățile moldovene electoratului transnistrean s-a dovedit a fi insuficientă. În ultimii ani autoritățile transnistrene au stabilit un regim de frontieră mai strict,

⁹ Vezi Anexa 2.

astfel traversarea frontierei în general a devenit mai dificilă decât în 1998. Ca și în 1998 au fost câteva comunicări conform cărora autobusele erau blocate la punctele de trecere, iar forțele miliției transnistrene erau prezente într-un număr mai mare decât de obicei la linia de demarcare. Totuși, în comparație cu 1998 au fost mai puține și mai puțin grave tentativele de blocare sau reținere a autobuzelor speciale. Anterior zilei alegerilor și pe parcursul ei autoritățile transnistrene au descurajat mulți dintre locuitori să-și exercite dreptul de vot.

VI. ZIUA ALEGERILOR

A. EVALUARE GENERALĂ

În pofida circumstanțelor dificile, inclusiv temperatura scăzută și lipsa încălzirii în majoritatea secțiilor de votare, procesul de vot s-a desfășurat cu profesionalism și în conformitate cu prevederile legale și procedurale. Totuși, secretul votului nu a fost întotdeauna asigurat la momentul aplicării ștampilei pe buletinul de vot, înainte de introducerea lui în urna de vot. Membrii comisiilor s-au prezentat bine-instruiți și alegătorii au demonstrat o bună înțelegere a procedurii de vot. Adicional, prezența largă a observatorilor naționali a contribuit la garantarea desfășurării unor alegeri transparente și democratice.¹⁰

În unele cazuri, observatorii au menționat că listele alegătorilor erau incomplete, neglijând informația din pașaport și vechiul număr de identitate, deseori cuprinzând nume și alte date incorecte. În lipsa unor registre veridice a alegătorilor și fără o metodă computerizată de verificare a datelor, membrii comisiilor nu au avut mijloace de preîntâmpinare a votării repetate. Procesul de identificare a alegătorilor este descris în mod neclar în Codul Electoral și instrucțiunile CEC. Având în vedere că pe teritoriul Moldovei se află în circulație o multitudine de acte care atestă identitatea, cetățenia și domiciliul este necesară o reglementare mai precisă a documentelor care trebuiesc prezentate de alegător pentru a primi un buletin de vot.

B. NUMĂRAREA VOTURILOR

Observatorii au menționat că numărarea voturilor s-a desfășurat în mod transparent și în conformitate cu legea. Documentele prezentate de diferitele organe electorale după ce procesul de tabulare s-a încheiat, a permis o determinare corectă, veridică și rapidă a rezultatelor. Un sistem computerizat pentru prezentarea rezultatelor preliminare a funcționat conform planurilor elaborate de CEC. Acest lucru a permis CEC să anunțe rezultatele preliminare pe baza a 97 procente din voturile numărate până la ora opt dimineața în ziua de luni, 26 februarie și să completeze rezultatele preliminare înainte de amiază. În ambele cazuri aceste rezultate au fost introduse în pagina de internet www.elections.md imediat după anunțarea lor de către CEC.

Articolul 57 al Codului Electoral descrie detaliat tipurile de buletine de vot care ar trebui considerate drept fiind nule. Președinții și membrii birourilor electorale ale secțiilor de votare s-au prezentat bine-instruiți în depistarea nevalabilității buletinelor. Totuși, observatorii au raportat multe cazuri în care buletinele au fost considerate nule însă intenția alegătorului era evidentă, de exemplu în cazul în care ștampila alegătorului nu era aplicată în cercul indicat, dar în altă parte în cadrul patruleterului care conținea numele și simbolul concurentului electoral. La

¹⁰ IFES a sponsorizat o organizație non-guvernamentală – “Ladom” – pentru recrutarea și dislocarea unui număr de 200 observatori în ziua alegerilor.

25 februarie, conform datelor CEC, numărul total de buletine nule a alcătuit 41,883 din 1,605,853 de voturi exprimate, adică 2,6 procente. Deși aceasta constituie o ameliorare considerabilă, totuși, este un număr relativ mare și rămâne a fi un motiv de îngrijorare.

VII. REZULTATE FINALE

Rezultatele oficiale sunt următoarele:

Concurenți electorali	Numărul de voturi	În procente	Numărul mandatelor
Partidul Comunist	794,808	50.07%	71
Alianța Braghiș	212,071	13.36%	19
Partidul Popular Creștin Democrat	130,810	8.24%	11
Partidul Renașterii și Concilierii	91,894	5.79%	0
Partidul Democrat	79,757	5.02%	0
Partidul Național Liberal	44,548	2.81%	0
Partidul Social Democrat din Moldova	39,247	2.47%	0
Partidul Forțelor Democratice	19,405	1.22%	0

VIII. RECOMANDĂRI

Următoarele recomandări sunt propuse pentru considerare.

Generale

- Sistemul electoral ar trebui reformat în vederea facilitării unei reprezentări mai eficace a minorităților naționale în Parlament. Aceasta se poate realiza printr-o serie de mecanisme electorale.¹¹
- Alături de recomandările anterioare, sistemul care permite candidaților independenți să candideze pentru funcția de deputat în Parlament ar trebui revizuit, în vederea reducerii drastice, sau a eliminării în general a cerinței pragului național de reprezentare de trei procente, ceea ce le acordă șanse minime de a fi aleși.

Cadru legislativ

- CEC ar trebui să stabilească proceduri adecvate pentru a asigura imparțialitatea, consecvența și transparența totală a verificării listelor de subscripție pentru candidații independenți.

¹¹ Vezi Îndrumarul BIDDO pentru Sprijinirea Participării Minorităților Naționale în Procesul Electoral, Varșovia, ianuarie 2001.

- Codul Electoral ar trebui să includă prevederi mai clare în privința statutului concurenților care candidează pentru funcția de deputat și concomitent dețin funcții publice.
- Ar trebui introdus un număr mai mare de sancțiuni în caz de încălcare a Codului Electoral.

Gestionarea alegerilor

- Ar trebui stabilită o procedură de loterie simplă pentru determinarea ordinii în care concurenții vor fi înscriși în buletinul de vot. Aceasta ar înlocui sistemul prezent (Articolul 48, Codul Electoral) care prevede că concurenții sunt înscriși în buletinul de vot în ordinea înregistrării de către organul electoral. Loteria ar trebui organizată după încheierea perioadei de înregistrare în prezența tuturor concurenților sau a reprezentanților lor autorizați.
- Codul Electoral și instrucțiunile CEC ar trebui revizuite în vederea stipulării mai precise a documentelor care trebuiesc prezentate de alegători pentru a atesta identitatea, cetățenia și domiciliul.

Registrele alegătorilor

- Elaborarea unui nou registru civil permanent cu capacități computerizate pentru detectarea informației repetate constituie o prioritate pentru autoritățile naționale. Informația pentru viitoarele liste ale alegătorilor va fi extrasă din registrul civil central și actualizată, după necesitate, pentru a permite alegătorilor să fie înregistrați înainte de fiecare scrutin.
- Codul Electoral ar trebui să prevadă o procedură clară pentru a rectifica greșelile și omisiunile din listele alegătorilor.

Mass-media

Articolul 47 al Codului Electoral alături de regulamentele CEC și ale Consiliului Coordonator al Audiovizualului cu privire la activitatea mass-mediei în cadrul campaniilor electorale ar trebui revizuit pentru a fi mai puțin restrictiv, asigurând tuturor concurenților un acces egal la mass-media în cadrul campaniilor electorale fără impunerea restricțiilor inutile asupra accesului electoratului la informație.

Proceduri de votare și numărarea a voturilor

Pentru o păstrare mai eficientă a secretului votului ar putea fi utilizată o hârtie pentru buletinul de vot de o calitate mai bună (mai groasă) sau plicuri.

Toate buletinele de vot în care opțiunea este exprimată în mod clar și evident ar trebui considerate drept valabile. Pentru a asigura uniformitatea procesului de evaluare a valabilității

buletinelor de vot, președinții și membrii birourilor electorale ale secțiilor de votare ar trebui să beneficieze de o instruire specială care să accentueze acest principiu.

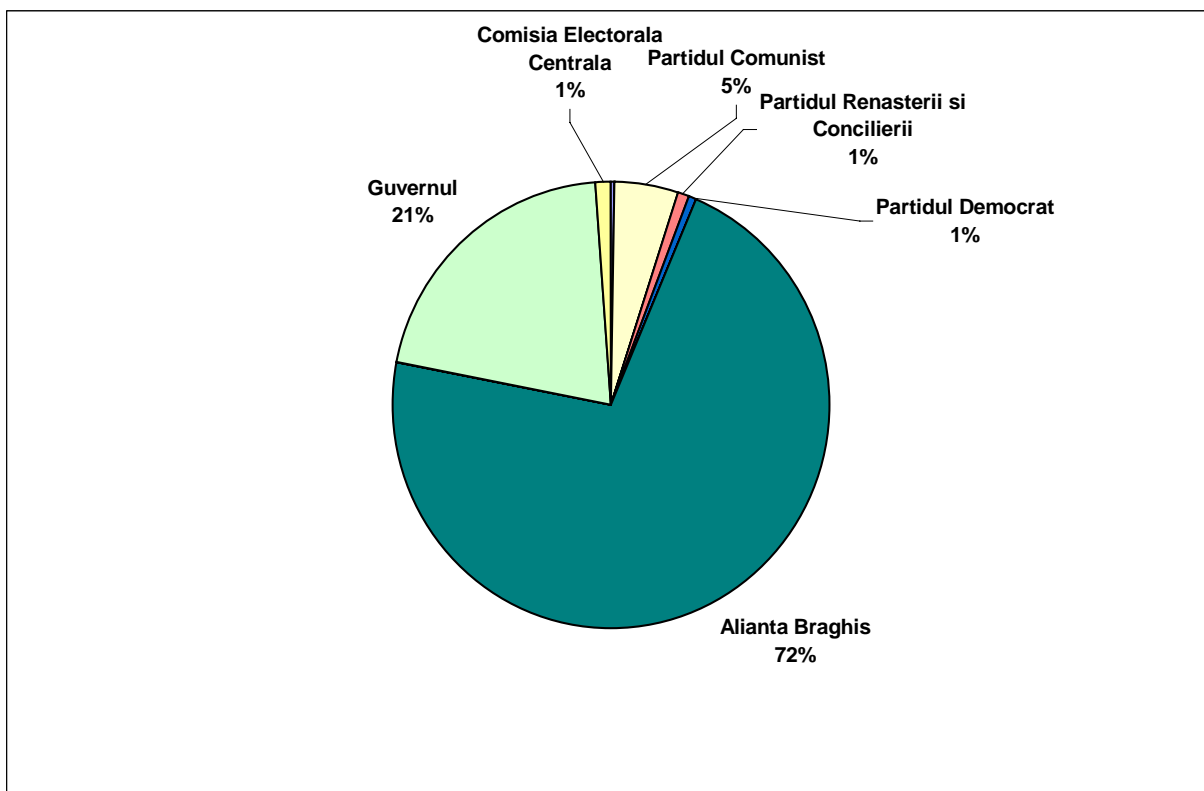
Pentru a spori transparența procesului de numărare, copiile protocoalelor completate de birourile electorale ale secțiilor de votare și de consiliile electorale de circumscripție ar trebui afișate în public pentru familiarizare. Copia protocolului completat de consiliul electoral de circumscripție ar trebui distribuită tuturor observatorilor din partea concurenților electorali.

Pentru a asigura o totalizare mai bună a rezultatelor numărării voturilor, numărul total de buletine de vot găsite în urna de vot trebuie stabilit înainte de a calcula numărul de voturi alocat concurenților electorali.

ANEXA 1 Rezultatele monitorizării mass-mediei in perioada 27 ianuarie - 23 februarie 2001

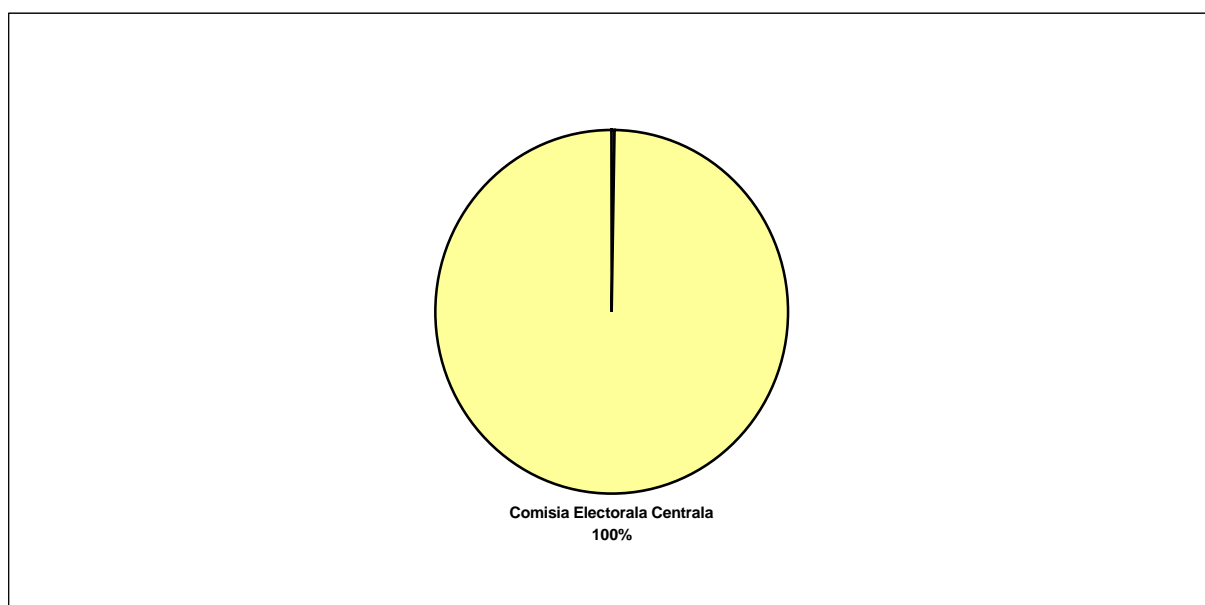
A. Postul privat ORT Moldova

Diagrama indica că ORT Moldova a favorizat în mod clar “Alianța Braghiș” condusă de Primul Ministru

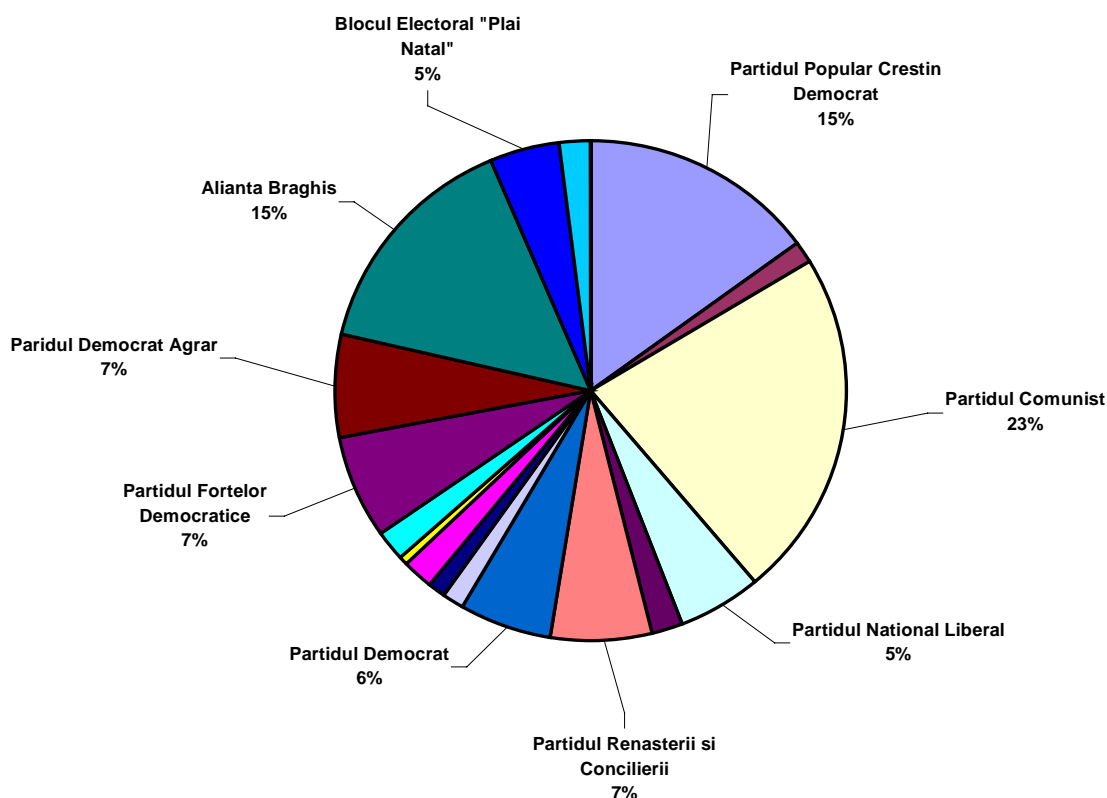
B. Compania de stat TV Moldova

Diagrama ilustrează că TV Moldova a respectat cu strictețe prevederile Codului Electoral și ale regulamentelor. TVM a difuzat reportaje despre ședințele CEC și informație generală pentru educarea electoratului.

C. Jurnalul de Chișinău – ziar săptămânal

Acest ziar a oferit cele mai echilibrate relatări despre campania electorală.

ANEXA 2 Reprezentarea femeilor pe listele candidaților

Partide politice	Numărul total de candidați	Numărul femeilor	În procente %	Printre primii 15 pe listă
Organizația națională socio-politică "Ravnopravie"	71	36	50.70%	3
Partidul Popular Creștin Democrat	103	25	24.27%	1
Partidul Național Liberal	103	24	23.30%	2
Blocul "Edinstvo"	86	20	23.25%	1
Blocul "Alianța Juriștilor și Economisților"	102	22	21.56%	0
Partidul Democrat din Moldova	103	20	19.41%	2
Partidul Forțelor Democratice	103	19	18.44%	3
Partidul Social Democrat din Moldova	80	14	17.5%	2
Blocul "Credință și Dreptate"	101	17	16.83%	2
Blocul "Plai Natal"	103	15	14.56%	3
Partidul Țărănesc Creștin Democrat din Moldova	103	15	14.56%	0
Blocul "Alianța Braghiș"	102	14	13.72%	2
Partidul Comuniștilor din Republica Moldova	103	12	11.65%	1
Organizația socio-politică "Pentru Ordine și Dreptate"	89	10	11.23%	1
Partidul Național Țărănesc Creștin Democrat	101	11	10.89%	0
Partidul Renașterii și Concilierii din Moldova	103	11	10.67%	1
Partidul Democrat Agrar din Moldova	101	5	4.95%	0
TOTAL	1657	304	--	24
În medie	--	--	18.34%	9.41%

ANEXA 3 Numărul femeilor alese în Parlament

Partidul politic	Numărul de deputați aleși	Numărul de femei deputați	În procente
Partidul Popular Creștin Democrat	11	1	9.09%
Partidul Comuniștilor din Republica Moldova	71	7	9.85%
Alianța Braghiș	19	2	10.52%
TOTAL	101	10	9.9%